

*Тарих пен тіл, Алашымның әлемісің
Адамзат барша халық Халелісің*

(Х.Досмұхамедов лингвист ғалым)

"Өз тілін біліп барып,
өзге тілді білсе - сүйініш.
Өз тілін білмей тұрып,
өзге тілді білсе - күйініш"

ХАЛЕЛ ДОСМУХАМЕДУЛЫ

Біздің тәжірибемізде қазақ тілі – бай тіл. Тек сөздері ғылым жолына салынып реттелмеген тіл. Қазақ тілі ғылым жолына салынып реттелсе, ешбір жұрттың тілінен кем болатын емес, бұған илануымыз керек.

Жоспар:

1. Қазақ-қырғыз тіліндегі сингармонизм заңы

2. Қазақ тіліне латын харфін алу мәселесі

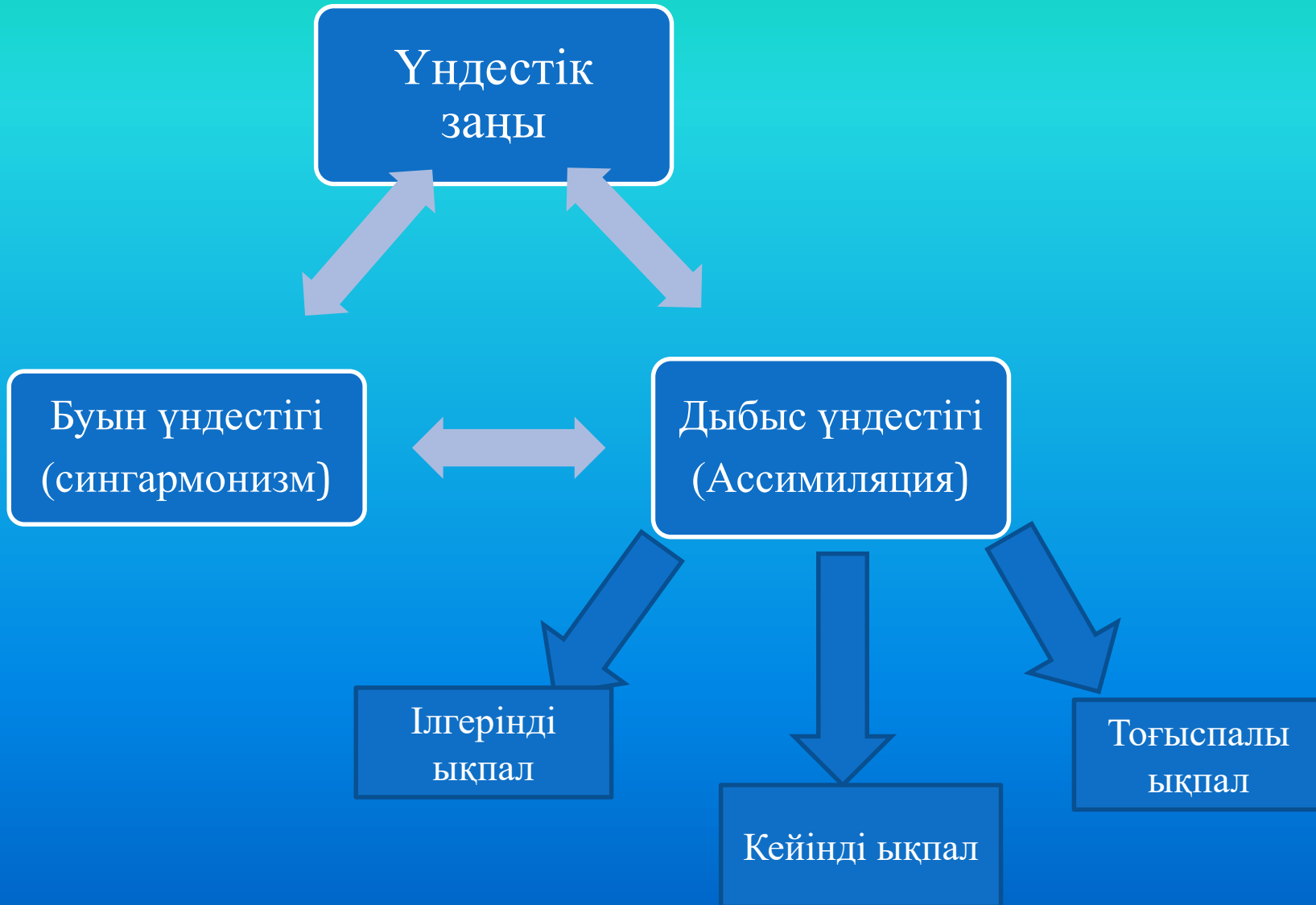
3. Тіліміздегі жат сөздер , термин сөздердің тілдік қолданысы

4. Қорытынды.

Қазақ-қырғыз тіліндегі сингармонизм

заңы

Қазақтың төл дыбыстары: **Ә, Ғ, Қ, Ң, Ө, Ұ, Ү, і, һ**

Жуан айтылатын жалғаулар:

- 1) -Ның , дың
- 2) -Ға, қа, а, на
- 3) -Ды, ны, н
- 4) -Да, нда
- 5) -Дан, нан
- 6) -Дар, лар

Жіңішке айтылатын жұптары:

- 1) -Нің , дің
- 2) -Ке, ге, е, не
- 3) -Ні, ді, ін
- 4) -Де, нде
- 5) -Ден, нен
- 6) -Лер, дер

Қазақ қырғыз тіліндегі жұрнақтар

Шын жұрнақ:

Есімдерде: -шы ші ,

-Лық лік, -дық дік, -тық тік, -шыл шіл, -
ша ше , -лы лі ,

-ды ді, -ты ті, -сыз сіз,

-Лас лес, -дас дес, -тас тес,

-лау леу, -дау деу , -тау теу.

Етістіктерде: - қыз кіз , -ғыз гіз, -қыйла
кййле, -ғыйла гййле, -қыш кіш , ғыш гіш,

Ма ме , ба бе –ман мен

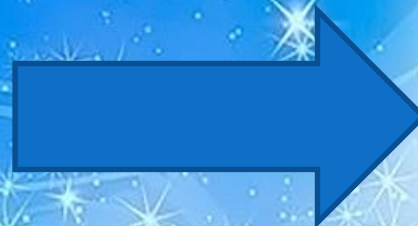
Шала жұрнақ:

-еке, әке аға ақа

Нікі (нықы) дікі тікі нің дің

-ғана гене күнем

Жат тілден енген: қор ,паз
,гер, кер,

Қазақ тіліне латын хәрфін алу мәселесі

1) *Латынның 14 әрпі:* a, b, d, g, k, l, m, n, o, p, r, s, t, z
Біздің осы күнгі хәріптерімізге тура келеді, сондықтан өзгертілмейінше қолданылады.

2) U(ЎУ) – U(ЫУ)=У

I(и)---I(ій)=И

3) “H” = “N”

4) “Ө” = “O”

5) “Ш” = CH(француз), SZ(поляк), SCH(неміс)SH(ағылшын)

Тілімізге кірген жат хәріптер үшін мыналарды аламыз:
CH, H, F.

Хәріптерді латынша таңбалағанда біздің тұтқан жолымыз :

- Таңба туралы Еуропалықтардан алысқа кетпеске;

- Шама келгенше латын хәріптерінің еуропада қолданылған мағынасын жоймасқа,
- Белгісіз шатастыратын жаңа таңбалар кіргізбеске;

- Жазуға қиындық беретін хәріптің үстіне, астына
- Ноқат, сәкін секілді қосымшалар қоймау болды.

Өзге тілден енген сөздер:

Ғибрат, ғылым, ғизат, әдебиет, мәдениет, Ғазиза, тарих, білім, метаморфоза, филексера, сколопендра, каракурт, омар т.б.

Елдің тілінің бұзылуына ең алдымен оқығандары себеп болады. Бұлар жат әсерлерге бағынғыш келіп, ана тілін өзгертуге жол басшы болады.

Елдің тілін бұзатын – көршілес елдердің мәдениетін үлгіге алған мәдениетті елдердің әсері.

Біздің тәжірибемізде қазақ тілі – бай тіл. Тек сөздері ғылым жолына салынып реттелмеген тіл. Қазақ тілі ғылым жолына салынып реттелсе, ешбір жұрттың тілінен кем болатын емес, бұған илануымыз керек.

Х.Досмұхамедов

**Тіл — жұрттың жаны.
Тілінен айырылған жұрт —
жойылған жұрт.**

**Тілді бұзбай ұстарту,
шеберлету, байыту —
ақындардың мойындарына
артылған зор борыш.**

**Мәдениетіміздің негізі —
білім. Білімге тіл арқылы
жетіледі. Білімді жұрттардың
тілі бай болады.**